

емпатії, любов'ю до дітей. Свої виховні дії реалізує через пошук механізмів сумісності з учнями, через знаходження точок дотику в особистому житті, що викликає найбільші зміни в особистості підлітка, в його поведінці та взаємовідношенні з оточуючими.

Безперечно, останній тип особистості педагога найбільш прийнятний в проведенні педагогічної діяльності з “важкими” підлітками. Він найблище знаходиться до учня, до розуміння його проблем і складностей у взаємовідносинах з оточуючим світом. Такий вчитель може розраховувати на результативність своєї корекційно-педагогічної діяльності, на адекватну реакцію з боку “важкого” підлітка.

Таким чином, фігура вчителя фізичної культури займає значуще місце в роботі з важковиховуваними підлітками в системі педагогічної діяльності. В учителі, його професійно-педагогічної підготовці акумулюється весь той досвід, що накопичений по індивідуальній роботі з підлітками в загальноосвітній школі; в його діяльності та професійних обов'язках з'являються нові направлення, які викликані необхідністю більш продуктивної роботи з “важкими” підлітками.

Література

1. Гонеев А.Д. Основы коррекционной педагогики: учеб. пособ для студ. высш. учеб. заведений / Гонеев А.Д., Лифинцева Н.И., Ялпаева Н.В.; под. ред. В.А. Сластенина. – 6-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2010. – 272 с.
2. Карпушин Б.А. Педагогика физической культуры: ученик / Б.А. Карпушин. – М. : Советский спорт, 2013. – 300 с.
3. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) (2 частина) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nachalka.com.ua/publ/13-1-0-88>

ПЕРЕДУМОВИ АКТУАЛІЗАЦІЇ В ПРАКТИЦІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ПРОГРЕСИВНИХ ІДЕЙ А. С. МАКАРЕНКА ЩОДО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА-ПРОФЕСІОНАЛА

А.В. Ткаченко

Полтава, Україна

Цілком закономірно, що в процесі вивчення особливостей макаренківської концепції професійного розвитку особистості не можна обійти одну із найбільш принципових проблем в оцінці будь-якої педагогічної системи – міру її соціальної життєздатності, тобто відтворюваності в умовах іншої, зокрема сучасної, освітньої практики. Несприйнятливості освіти 1920–30-х років до багатьох макаренківських педагогічних ініціатив ще не дає підстав для песимістичних висновків. Принаймні приклади творчого опрацювання ідей видатного педагога в умовах нашого часу дають достатньо обнадійливі результати. У всій багатовимірній спадщині А. С. Макаренка для нас особливо цінною видається авторська концепція педагогічної майстерності як найбільш завершена і концентрована форма його професіогенетичного досвіду.

Як відомо, в останні роки життя вчений висловив декілька прогностичних ідей щодо модернізації системи підготовки вчителя-вихователя. Усвідомлюючи недоліки програм практичної підготовки педагогів у вітчизняних ВНЗ, А. С. Макаренко неодноразово демонстрував своє критичне ставлення до них. Наприклад, ще 15 вересня 1927 року, під час обговорення на засіданні ОКДД кадрових проблем Трудового дитячого корпусу Харківського округу, він говорив, що “педагогами треба вважати осіб, які знають педагогічну роботу, але не тих – які лише мають диплом” [1].

Але, полемізуючи з існуючою практикою, він не тільки був переконаний у необхідності її докорінної перебудови, а й намагався створити головні обриси педагогічної вищої школи майбутнього. Уважний аналіз відповідних текстів [2] дозволяє побачити, наскільки ґрунтовно і виважено А. С. Макаренко намагався підійти до вирішення зазначеної проблеми: його пропозиції охоплюють одночасно всі її базові рівні – методологічний, теоретичний і технологічний.

Методологічна позиція вченого характеризується передусім системним підходом до аналізу змісту майстерності вчителя, здатністю усвідомити всю поліаспектну феноменологію цього явища, прагненням представити його як цілісну і вкрай важливу педагогічну реальність. Так само послідовно А. С. Макаренко виступає й як педагог-теоретик, визначаючи функції педагогічної майстерності, її структуру і головні критеріальні показники. Прискіпливий і спостережливий дослідник, він аналізує факти свого і чужого досвіду, узагальнює багаторічний емпіричний матеріал. Головними ж технологічними розробками вченого є запропоновані ним програми своєрідних педагогічних тренінгів. Коротке життя, на жаль, не дозволило А. С. Макаренку завершити всебічне обґрунтування своїх ідей, але рівень концептуальної цілісності останніх дає підстави для позитивного прогнозу щодо їхньої актуалізації в умовах сьогодення.

Хоча типова для вітчизняної освіти парціальність упровадження в програми психолого-педагогічних циклів ВНЗ розроблених А. С. Макаренком теоретичних основ професійного розвитку педагога не дозволила провести їхню всебічну апробацію, вважаємо, що існує система об'єктивних

передумов для ефективної адаптації принципів елементів цієї концепції в освітніх реаліях нинішньої України. Серед них ми виділяємо групи соціальних, теоретико-методологічних та психологічних чинників.

1. *Соціальні передумови* актуалізації прогресивних ідей А. С. Макаренка у вітчизняній системі підготовки вчителя віддзеркалюють головні тенденції сучасного розвитку світової освіти, а також зумовлюються трансформацією української освітньої галузі в контексті євроінтеграційних прагнень держави:

- орієнтація освіти третього тисячоліття на індивідуальний креативний потенціал особистості, що акцентує увагу вищої школи на реалізації механізмів самотворчості майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки, відповідає саме тим ключовим умовам їхнього професійного розвитку, про які дбав А. С. Макаренко, відстоюючи активно-дієве ставлення вчителя до набуття кваліфікації;
- концепція неперервної освіти і освіти впродовж життя, про які в останні десятиліття все більше говорить педагогічна наука, є підтвердженням правоти А. С. Макаренка у питаннях перманентності і прогресивності професійного розвитку педагога, вони створюють ґрунт для більш уважного ставлення до головних професіогенетичних ідей ученого;
- загальноосвітова тенденція до технологізації освітніх процесів і відповідне суспільне замовлення на підготовку компетентного вчителя-професіонала, кваліфікованого педагога-технолога, на нашу думку, лише підтверджує прогностичні здібності видатного педагога, який на 60 років випередив розвиток світової освіти;
- загострення суперечностей етичної самоідентифікації сучасного суспільства повертають домінанту тому аспекту педагогічної кваліфікації, який сам А. С. Макаренко вважав головним і на специфіці якого будував свою концепцію – виховательській майстерності педагога (на відміну від майстерності суто дидактичної).

2. *Теоретико-методологічні передумови* пов'язані з особливостями авторської концепції педагогічної майстерності А. С. Макаренка як універсальної моделі професіогенетичних поглядів ученого. Системну інтеграцію макаренківської концепції в освітньо-професійну практику забезпечує врахування таких її принципів відмінностей:

- цілісність, ґрунтовність, поліаспектність та апробованість у принципово різних за складністю та цільовою наповненістю умовах педагогічної діяльності;
- високий технологічний, теоретичний, соціокультурний, етичний та естетичний потенціал;
- великі можливості для особистісно-професійної самореалізації педагога, розкриття його інтелектуального, емоційного і операціонального потенціалу.

3. *Психологічні передумови* є не менш важливим потенційним чинником сприйнятливості української професійної освіти щодо макаренківських ідей:

- універсальність, зорієнтовність на успішне вирішення широкого кола завдань практичної діяльності, наближеність до найбільш гострих проблем особистісного існування в соціально-професійному полі, велика емоційна привабливість макаренківської концепції привертає підвищену увагу педагогів-практиків, незалежно від їх фахової спеціалізації;
- популярність постаті А. С. Макаренка серед педагогічної громадськості, широка обізнаність учительського загалу завдяки університетським програмам та педагогічній пресі з його життєдіяльністю, головними художніми і науковими творами створюють певний конструктивний імідж імені та ідеям вченого;
- художня виразність, яскравість і гостро полемічна форма багатьох художніх, наукових і публіцистичних творів А. С. Макаренка не лише полегшують сприйняття його теоретичних постулатів, але й виконують важливу мотиваційну функцію щодо їхнього засвоєння.

Представлені передумови, на нашу думку, дозволяють сподіватися на ефективне розв'язання комплексу теоретичних, управлінських і методичних завдань щодо актуалізації макаренківської спадщини.

Література

1. Державний архів Харківської області, ф. Р-917, оп. 1, спр. 43, арк. 184–185.
2. Макаренко А. С. Публичные выступления (1936–1939 гг.). Аутентичное издание / А. С. Макаренко ; сост., автор комментариев: Гётц Хиллиг. – Елец: ЕГУ им. И. А. Бунина, 2012. – С. 121, 181, 134–135, 303, 344–346, 399–400, 463.

ЕТНОПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ НАУКОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

*О.М. Ткаченко
Кіровоград, Україна*

Наукова підготовка майбутніх педагогів, їхня методологічна культура визначають якість професійної діяльності вчителів, вихователів, соціальних педагогів, рівень досконалості в організації загальної і професійної освіти, інтенсивність подальшого розвитку педагогічної науки. Особливої